

BOOK REVIEWS-SMOTRA KNJIGA

RADOVČIĆ Jakov, Smith H. Fred, Trinkaus Erik and Wolpoff H. Milford: *The Krapina Hominids: an illustrated catalog of skeletal collection*. Published by : Mladost and Croatian natural history museum, Zagreb 1988.

U Zagrebu, u Hrvatskome prirodoslovnom muzeju, čuva se najveća svjetska zbirka neandertalaca prikupljena na jednom nalazištu. Ta bogata zbirka od gotovo tisuću ljudskih kostiju, uz nekoliko tisuća ostataka kulturnih izrađevina i fosiliziranih kostiju ondašnjih životinja neprekidno se istražuje. Ovaj katalog predstavlja popis 874 kostiju neandertalaca s nalazišta u Krapini s osnovnim muzejskim inventarnim oznakama, osnovnim anatomskim podacima i anatomskim mjerama, oznakom stratuma u kojem je ostatak pronađen (ukoliko je taj podatak zabilježen prilikom iskopavanja) i napomenom o relativnoj starosti individuuma kojem ostatak pripada (ako se to moglo utvrditi). Ovim katalogom je napokon priređen prijekopotreban vodič za buduća istraživanja te zbirke kao i problematike neandertalaca uopće.

Katalog je formata 21 x 29 cm, ima 118 stranica i bogato je ilustriran s 274 crnobijele fotografije koje su izradili D. Pomykalo i M. Wolpoff. Sadrži i tri tabele. Tiskan je na engleskom jeziku. Katalog je podijeljen na pet dijelova:

Uvod. Lubanje i lubanjski fragmenti (Crania and Cranial Fragments). Maxillae. Mandibulae. Postkranijalni ostaci (Postcrania).

Katalog sadrži bibliografiju s 11 referenci i katalogiziran je u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci (UDK 569.9 : 572.71/781 (497.13 Krapina) : 069.538.

Darko RUKAVINA

BALABANIĆ, Josip: *Brusina prirodoslovac. Spiridion (Špiro) Brusina (1845-1908)*. K 80. obljetnici njegove smrti. Izdavači: Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb i "Školska knjiga" - Zagreb. Tisak: Ognjen Prica", Karlovac. UDK 57 + 59:929, 101 str., ilustracije pretežno u boji, dimenzije: 21 x 11 cm. Zagreb, 1988.

O istaknutom hrvatskom prirodoslovcu Spiridionu Brusini dosad je pisano u više navrata, ali je tek ovom zgodom prvi put cjelovito prikazan njegov život i njegovo veoma raznovrsno i nadasve značajno djelovanje. Ishod je to autorova ustrajnog proučavanja obimne arhivske građe, te brojnih objavljenih radova, koja se odnose na Brusinu i okolinu u kojoj je djelovao. Sve to izneseno je u nizu kratkih ali sadržajnih poglavlja. Pisano je tečnim, jednostavnim, svakom razumljivim načinom jer je djelo namijenjeno širokom krugu čitatelja. Brojne ilustracije pomoć su u praćenju teksta i slijede zbivanja u sada već dosta dalekom prošlom stoljeću.

U poglavlju s naslovom "Život" autor prati "životnu stazu" Brusine. Ona počinje u Zadru, gdje Brusina stječe znanje na tada cijenjenoj gimnaziji, a ponesen vlastitim

interesom uz pomoć profesora prirodopisa dr Frana Danila i kolekcionara školjkaša Giovannija B. Sandrija otkriva bogatstvo prirode rodnog kraja, osobito malakofaune kopna i mora. To mu pomaže pri studiju prirodoslovlja u Beču i izboru životnog poziva. O tome podaci su u poglavlju "Djelo". Navedeno je da je znanstveno i stručno djelovanje Brusine bilo dugotrajno i raznoliko. Bio je pristav i prvi ravnatelj Prirodopisnoga odjela Narodnog muzeja u Zagrebu, prvi profesor zoologije na Sveučilištu u Zagrebu, jedan od osnivača i prvi predsjednik Hrvatskoga naravoslovnog društva, prvi glavni urednik "Glasnika" istog društva, pobornik proučavanja Jadranskog mora, te u tom smislu i organizator prve hrvatske ekspedicije za njegovo proučavanje, nadalje je bio motritelj i organizator motrenja ptica, zauzimao se za osnivanje zoološkog vrta u Zagrebu itd. Ipak u prvom redu bio je zoolog i paleontolog, vrstan poznavalac malakologije recentnih i fosilnih oblika, osobito onih iz tercijarnih naslaga Hrvatske i susjednih zemalja. Sam je postavio oko 700 novih taksona, od toga oko 600 vrsta neogenskih mekušaca, te oko 70 recentnih oblika iz Jadrana.

Znanstveni i stručni rad Brusine obrazložen je u poglavlju "Važnija znanstvena i stručna djela". Iznose se već od ranije poznate visoke međunarodne ocjene vrijednosti Brusininih istraživanja i njihovo značenje za razvoj našeg prirodoslovlja, posebice zooloških disciplina.

Autor analizira samo najvažnija djela jer kako kaže "predaleko bi nas odvelo kad bismo htjeli samo navesti brojne članke objavljene u našim i inozemnim

edicijama". Uostalom njegovu bibliografiju objavljenih radova dala je V. Kochansky-Devidé u Geološkom vjesniku, 27, Zagreb, 1976, i dopunio autor ove knjige (Isto, 33, 1981).

U poglavlju "Rad u Muzeju" opisano je kako je Brusina ustrajnošću i velikim trudom gotovo iz ničega udario čvrste temelje nacionalnog prirodoslovnog muzeja Hrvata u Zagrebu. Uvelike je umnožio zoološke i paleontološke zbirke pretežno prikupljanjem građe terenskim istraživanjima, ali i darovanjima sa strane. O nastojanjima da se u muzejskoj biblioteci nađu najznačajnija onovremena djela svjetskog prirodoslovlja autor je iznio mnogo zanimljivih pojedinosti. Bila su sve to nastojanja da Muzej dođe u posjed građe koja bi što potpunije dala sliku faune "kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije", te da se ujedno stvore preduvjeti za uspješan znanstveni istraživački rad na europskoj, pače svjetskoj razini.

Brusinina povezanost s aktualnim zbivanjima u svjetskom prirodoslovlju prikazana je u poglavlju "Brusina i darvinizam". Istaknuto je kako je Brusina bio hrabri pobornik u ono vrijeme često snažno osporavanog tumačenja evolucije živog svijeta. Reakcije odobravanja ali i pokude na Brusinine javne istupe ilustrirani su faksimilima dijelova članaka objavljenim u tadašnjim glasilima.

Poglavlje "Brusina i danas suvremen" donosi više relevantnih podataka. Najznačajnije je njegovo stajalište da duhovni i materijalni napredak ovisi o stupnju razvoja prirodnih znanosti u narodu. K tome ide i njegovo isticanje važnosti

proučavanja i iskorištavanja bogatstva Jadranskog mora, što se danas ogleda u "jadranskoj orijentaciji Hrvatske".

Zaključno daje se više napomena koje upućuju na Brusinin značaj, njegovu trajni povezanost s rodnim Zadrom, te na njegovo rodoljublje. Uz brojne navedene dokaze ističe se i onaj iz znanstveno-stručnog područja. Brusina je mnoge svoje nove vrste nazvao imenima istaknutih Hrvata. To su primjerice nazivi novih rodova malakološke faune - Boškovića, Vrazia, Budmania, a od novih vrsta primjerice Congeria Preradovići, Unio Kukuljevići, Vivipara Mažuranići itd. Brusina to objašnjava da će se time u svjetskom prirodoslovlju čuti kako i u Hrvata ima velikih ljudi i književnika.

Da se takav glas u svijetu znanosti mogao čuti dokazuje završno poglavlje "Član mnogih akademija i društava".

Tu se razaznaje kako je Brusina bio kao uvaženi i priznati znanstvenik član brojnih znanstvenih i stručnih društava u Europi i Americi.

Krešimir SAKAČ

RADOVČIĆ Jakov: Gorjanović-Kramberger i krapinski pračovjek; počeci suvremene paleoantropologije (Dragutin Gorjanović-Kramberger and Krapina early Man: foundations of modern paleoanthropology). Izdavač /Published by/: Hrvatski prirodoslovni muzej i Školska knjiga, Zagreb 1988.

Dragutin Gorjanović-Kramberger redovni profesor paleontologije i geologije na Sveučilištu u Zagrebu i ravnatelj Geološko-paleontološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu - otkrivač krapinskog pračovjeka - možda je

najeminentniji među brojnim istraživačima koji su imali ključnu ulogu u temeljnim otkrićima paleoantropologije, kao i onima koji su pridonijeli sazrijevanju te discipline i rasvjetljavanju ranijih otkrića. Njegova sposobnost da pronikne u važnost svog otkrića i znanstvenih stajališta drugih stručnjaka rezultirala je tumačenjem koje je doprinos poznavanju evolucije čovjeka.

Ova je knjiga zapravo priča o Dragutinu Gorjanović-Krambergeru i krapinskom pračovjeku, koju pratimo od trenutka otkrića krapinskog neandertalca i prvih spoznaja otkrivača i znanstvenika, pa sve do odraza tog otkrića koji su prisutni i danas. Ta knjiga nastoji čitatelju približiti iznesena razmišljanja i pokazati koliko je objašnjavanju razvoja čovjeka pridonijelo otkriće krapinskih praljudi.

Nadalje, ova je knjiga kroz tu priču, na jedan pristupačan, popularan način pokazala kakve je promjene znanost doživjela tumačeći evoluciju ljudskog roda na temelju najegzaktnijih dokaza koji svjedoče o toj evoluciji.

Knjiga je formata 21 x 29 cm, ima 176 stranica, bogato je ilustrirana s fotografijama pretežno u boji koje je besprijekorno izradio Dražen Pomykalo. Tiskana je dvojezično, na hrvatskom i engleskom jeziku (prijevod Ellen Elias-Bursać) u nakladi od 3000 primjeraka.

Knjiga je tematski podijeljena u tri dijela:

PRVI DIO: 1856 - 1906, sadrži cjeline: Otkriće pračovjeka i prvi izvještaji i tumačenja. Velike znanstvene rasprave prošlih vremena. Traženje prvog čovjeka. Gorjanović-